

UOT: 81`2:37.034

<https://doi.org/10.30546/670832.2025.02.1171>

İngilis dilində afirmativliyin çatdırılması vasitələri

Müəllif(lər):

Əli Qasimov

Naxçıvan Müəllimlər İnstitutu

Müəllim, doktorant

E-poçt: EliQasimov@nmi.edu.az

Açar sözlər: təsdiq, afirmativlik, cümlə, dil, semantika

Annotasiya. Bu tədqiqat İngilis dilində afirmativliyin, yəni təsdiq formasının ifadə və tədrisini araşdırır. Aktualdır ki, ingilis dilində cümlə tipləri arasında ən çox yayılmış və gündəlik ünsiyyətdə dominant olan afirmativ formadır. Təsdiq forması həm qrammatik, həm semantik, həm də kontekstual (pragmatik) baxımdan xüsusi əhəmiyyət kəsb edir və cümlələrin mənasının düzgün qavranılmasında əsas rol oynayır. Məqsəd afirmativliyin struktur və funksional xüsusiyyətlərini müəyyən etməkdir, həmçinin onun tədris materiallarında necə təqdim olunduğunu öyrənməkdir.

Tədqiqatda metod kimi dərsliklər, təlim materialları, bədii və tədris mətnləri üzərində müşahidə və analiz aparılmışdır. Həmçinin tələbə yönümlü fərdi və qrup fəaliyyəti, yazılı və şifahi tapşırıqlar vasitəsilə afirmativliyin öyrənilməsi təmin edilmişdir. Belə yanaşma öyrənilənlərin biliklərini sistemləşdirməyə və təsdiq formalarının istifadəsini praktikada dərk etməyə imkan verir.

Nəticələr göstərir ki, ingilis dilində cümlələrin böyük əksəriyyəti afirmativ formada olub, həm hərəkətli, həm hərəkətsiz cümlələrdə, həm də bədii və akademik mətnlərdə geniş istifadə olunur. Afirmativliyin öyrənilməsi qrammatik biliklərin dərinləşdirilməsi, dil bacarıqlarının inkişafı və tədris prosesinin keyfiyyətinin artırılması baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Author(s):

Ali Gasimov

Nakhchivan Teachers Institute

Teacher, PhD student

E-mail: EliQasimov@nmi.edu.az

Key words: affirmation, affirmativeness, sentence, language, semantics

Means of expressing affirmativity in english

Abstract. This study investigates affirmativity in English that is, the expression and teaching of the affirmative form. It is important to note that, among English sentence types, the affirmative form is the most common and dominant in everyday communication. The affirmative form is significant grammatically, semantically and contextually (pragmatically), playing a key role in correct understanding the meaning of sentences. The purpose is to identify the structural and functional features of affirmativity and study how it is presented in teaching materials.

In the research observation and analysis were carried on textbooks, teaching materials and literary and educational texts. In addition, student-centered individual and group activities, as well as written and oral assignments were used to facilitate learning of affirmativity. This approach allows learners to systematize their knowledge and practically understand the use of affirmative forms.

The results show that, majority of English sentences are in the affirmative form and are widely used in both dynamic and static sentences, as well as in literary and academic texts. Studying affirmativity is of great importance for extending grammatical knowledge, developing language skills and improving the quality of teaching process.

Автор(ы):

Али Гасимов

Нахчыванский институт учителей

Преподаватель, докторант

Э-почта: EliQasimov@nmi.edu.az

Ключевые слова: утверждение, affirmativnost, предложение, язык, семантика

Средства выражения affirmativnosti в английском языке

Аннотация. Данное исследование посвящено изучению выражения и преподавания affirmativnosti, то есть утвердительной формы, в английском языке. Актуальность темы обусловлена тем, что среди типов предложений в английском языке affirmativные конструкции являются наиболее распространенными и доминирующими в повседневной коммуникации. Утвердительная форма имеет особое значение с грамматической, семантической и прагматической точек зрения и играет ключевую роль в правильном понимании смысла высказываний. Цель исследования заключается в выявлении структурных и функциональных особенностей affirmativности, а также в изучении способов ее представления в учебных материалах.

В качестве методов исследования использовались наблюдение и анализ учебников, учебных материалов, художественных и учебных текстов, а также индивидуальная и групповая работа, письменные и устные задания, ориентированные на обучающихся. Такой подход позволяет систематизировать знания обучающихся и обеспечить практическое освоение утвердительных форм.

Результаты исследования показывают, что подавляющее большинство предложений в английском языке имеет affirmativную форму и широко используется как в глагольных и неглагольных предложениях, так и в художественных и академических текстах. Освоение affirmativности имеет важное значение для углубления грамматических знаний, развития языковых навыков и повышения качества обучения.

Giriş. Bitmiş fikri ifadə edən bir neçə sözün birləşməsinə və ya bir sözə cümlə deyilir. The sun rises in the East [1, s.214]. Yəni cümlə tək bir sözdən ya da bir neçə sözün toplu halda işlənərək tamamlanmış bir düşüncənin yekun nəticəsi kimi olub, uzunluq və qısalığına görə sətrərdən ibarət anlayış ifadə etməsidir. There you go again I grumbled, according to you everything is obvious. But you leave me walking in the fog. You mock yourself at me [2, s.174].

Bəs cümlədəki təsdiq faizi nə qədərdir? Anlaşıldığı kimi cümlə istərsə vahid bir söz kimi, istərsə də bir neçə sadə cümlənin biri birinə bağlayıcılar və vergüllərlə birləşməsi şəklində əmələ gəlmiş ingilis dilində əksər hallarda müşahidə etdiyimiz dörd, beş, altı nadir hallarda isə yeddi sətrdən ibarət olan paraqraf və ya qısa bir konteksti əmələ gətirir.

Məsələn:

Presuming. (tək bir sözdən əmələ gəlmiş cümlə)

Beats me (iki sözdən ibarət cümlə)

There is someone I wish to see, you understand - and at the same time it is not necessary that the whole village should intrigue itself about the matter – which is what would happen if the lady were seen to come to my house – for it's a lady. (üç sətrdən təşkil olunmuş, tərkibində birdən çox düşüncə və anlayışı ifadə edən cümlə tipi) [2, s.174].

Aydındır ki, dil insanlar arasında ünsiyyət vasitəsidir və bundan yana ilkin olaraq əvvəlcə səsin meydana gəlməsi mütləq olub deməli səslər ondan sonra hərflər daha sonra söz və ya söz birləşmələri, cümlə, paraqraf və bütün bunlardan ortaya çıxan kontekst yaranmışdır. Kontslərin bizə ifadə etdikləri anlayışlardan isə səhifələri dolduran mətnlər, monoloqlar və dialoqlar yaranır.

Aşağıdakı qısa lakin ifadə etdiyi mənaya və ən əsası öyrədici və təlim xarakterli mətnə nəzər salsaq asanlıqla müşahidə edərək ki, yalnız bir məqamda inkarlıq kateqoriyası işlənmişdir. Deməli indiyə qədər bizə məlum olan dərslər vəsaitlərindən, təlim vasitələri sayılan ədəbiyyatlardan, onlara əlavə sayılan iş dəftərlərindən gəldiyimiz mülahizələrə əsasən kitablardakı cümlələrin ümumi anlayışları (sentence, statement, phrase) bizim səksən beş, hətta doxsan faiz təsdiq cümlə anlayışları ilə qarşılaşdığımızı təsdiqləmiş olur.

During a music lesson, while the teacher tried to demonstrate the rhythm of a song, Pete took two pencils and proceeded to drum on a book. The teacher stopped playing and demanded to know who was drumming. **No reply** came forth, so she resumed her playing. This very instant the drumming started again. The teacher, who had been on the alert, caught Pete in the act. [3, s.62].

Bundan başqa unutmayaq ki, ingilis dilində on altı zaman və bundan əlavə olaraq danışıq dilinə xas to be felii (hərəkətli və ya hərəkətsiz cümlələr) və yenə bu zamanlardan törəmiş cümlə tiplərini götürsək onların əsasən dörd formada qarşımıza çıxdığını (təsdiq, sual, inkar, sual inkar) müşahidə edirik. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi forma cəhətdən dörd əsas şəkildə qarşımıza çıxmasına baxmayaraq bu cümlə tipləri içərisində ən çox müşayiət olunanı təsdiq (affirmative, positive) olub həm də bədən dili ilə ifadə olunan afirmativ formadır [6, s.95].

Where **have you been?** Then he nodded demandingly.

(Non-action sentence - hərəkətsiz cümlə, yəni tərkibində nə sadə nə düzəltmə, nə də mürəkkəb feil olmayan cümlə tipi) təsdiq formada.

At intervals during the day spasmodic calls might occur, though it was considered bad form to ring up after nine thirty at night [4, s.9].

(Action sentence - hərəkətli cümlə, yəni tərkibində həm sadə, həm düzəltmə, həm də mürəkkəb feil olan cümlə tipi) təsdiq formada.

Yaxud kontekst daxilində təsdiqin əksi olan inkarlıq baxaq.

The owner – a huge sullen, **fierce – looking man** with an impressive moustache looked relentlessly [5, s.1].

Material və metodlar. İngilis dilində təsdiq forma geniş bir spektri əhatə etməkdədir. İstər qrammatik cəhətdən mövzuların izahlarında, istərsə də universitet dərslərində müşahidə etdiyimiz təlim materiallarında. Halbuki onlardan bir nümunə deyil, bir çoxunda (english file, cutting edge, headway, praktikiskiy kurs anqliskovo yazıka beş cild və s.) istifadə olunan əsas və alt standartlarda, həm də məzmun xətlərində öyrənənə və öyrədənə yanaşma tərzindən bizə aydın olmaqdadır, o ki qaldı afirmativlik, yəni ingilis dilində təsdiq kateqoriyası necə geniş məz-

munu əhatə etməklə istər müəllimlər, istərisə də tələbələr üçün təlim standartlarını və başqa dildə desək keyfiyyəti təmin etməkdədir.

Təlimlə əlaqədar daha çox tələbəyönümlü olduğuna görə tədqiqatın növünün dərslik kitablarına dair fərdi, cütlərlə, üçlər şəklində və s. qrup, kollektiv, komandalar əmələ gətirməklə hər bir detala fikir verilərək bəhslər üzrə bölmələr dərsilər və mətn, dialoq və cədvəl şəklində eksperiment, müşahidə, perspektiv, yazılı metodlara əsaslanaraq təlim keçirilir və bunun əsasında müşahidə etdiyimiz nə sual, nə də inkar sayılan fikirlərimizlə təsdiqlədiyimiz anlayışları biliklərə çevirərək əsaslandırırıq.

Nəticə və müzakirə. İngilis dilində zamanlar (hərəkətli cümlələri əmələ gətirən zaman formaları), hərəkətsiz cümlələr (tərkibində feil olmayan cümlə tipləri), zamanlara əlavə sayılan, amma daha çox bədii ədəbiyyatlarda, qəzetlərdə, nadir hallarda ali məktəb dərslikərdə rast gəlinən to be və onun zamanlara müvafiq formalarından yenə də hərəkətli feillərin zaman kateqoriyasına istinad edən, əlavə sayılan təsdiq cümlə formalarının istifadəsi əsas götürülməkdədir.

Daha sonra cümlə, onun mahiyyəti, necə ortaya çıxması, quruluşu, strukturu və əksər hallarda dörd forma şəklində gələrək (təsdiq, sual, inkar, sual inkar) hərəkətli və hərəkətsiz cümlələrdə işlənməsi prioritet məsələlərdən sayılır.

Bədən dilinin heç bir qrammatik anlayışa əsaslanmadan dildə ünsiyyət vasitəsi kimi heç bir vahiddən istifadə olunmayaraq ifadə olunması və təsdiq anlayışı ifadə etməsi istənilən situasiyada və yerindən asılı olmayaraq təsdiqi ifadə etməsi onun geniş məzmun daşdığı aydınlaşdırdı.

Yekun nəticə. Məqalənin əsas fikri təsdiq anlayışı və təsdiq formaları ingilis dilinə müvafiq hansı hallarda müşahidə etdiyimiz olmuşdur. Zaman kateqoriyalarındakı təsdiq formalar, feilsiz cümlələrin təsdiq forması, cümlələrin qısa və

uzun həcmələrdə forma və məzmun baxımından afirmativlik təşkil etməsi və onlara uyğun cümlə tiplərindən istifadə edilməklə bədii ədəbiyyatlardan statların gətirilməsi, qrammatik qaydalara görə cümlələrin təsdiqdə olması yadda saxlanılmalı olan əsas məsələlərdən biridir. Tədqiqat göstərdi ki, xarici dildəki əksər cümlə tipləri təsdiq şəklində olub müəyyən fikirləri əsaslandırmaqdadır. Həm də dildəki təsdiq faizinə qoyulan sualın cavabını tapmış olduq. Dilin nə qədər mükəmməl şəkildə nəzəri və nəzəriyyələrə əsaslanan cəhətlərdən yaxşı mənimsənilməsi onun istənilən qrammatik nöqtəyi-nəzərdən hər hansı bir mövzuya olan baxışının səriştəliliyindən, təmiz və anlaşıqlı qavranılmasından, dildəki bir çox fenomenin asılı olduğunu sübut edir. Belə ki, nə qədər güclü nəzəriyyə ortaya çıxırsa o qədər dildəki fonetik, morfoloji, leksik və sintaktik qavrayış artmaqdadır. Digər bir sual isə bundan sonra da əlavə dərsliklərə və ədəbiyyatlara istinad edilməklə təsdiq formanın tədqiqinin əlavə suallar yaratmaqla axtarışına çıxmaqdır. Tədris resurslarından ədəbiyyatların tapılması və bu sahədə tədqiqatların aparılması tövsiyə olunan istiqamətlərdəndir.

Ədəbiyyat

1. Rəhimov, İ. İngilis dili dərs vəsaiti. / İ.Rəhimov, T.Hidayətzadə. – Bakı: – 1966.
2. Christie, A. The Murder of Roger Ackroyd. / A.Christie. – London: – 1926.
3. Практический курс английскиги языка. – Баку:: – 2011.
4. Christie, A. The Body in the Library. / A.Christie. – London: – 1942.
5. Christie, A. The Body in the Library. / A.Christie. – London: – 1952.
6. Musayev, O. İngilis dilinin qrammatikası. / O.Musayev. – Bakı: – 1996.

Məqalə filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Şirməmməd Quliyev tərəfindən təqdim olunmuşdur.

İlkin daxilolma – 12.08.2025, son daxilolma – 08.09.2025, qəbulolunma – 05.12.2025